

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

**Кафедра кримінального процесу, криміналістики та експертології,
факультет № 6**

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ
ЗАНЯТЬ**

навчальної дисципліни **«Криміналістика»** обов'язкових компонент освітньої
програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
081 «Право» (Правозастосування)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 7 від 30.08.2023 р.

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол № 7 від 25.08.2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол № 7 від 29.08.2023 р.

Розглянуто на засіданні кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету Протокол № 6 від 21.08.2023 року № 7

Розробник:

Доцент кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 кандидат юридичних наук, доцент Заяць Д.Д.

Рецензенти:

Голова Київського районного суду м. Харкова, доктор юридичних наук, доцент Шаренко С.Л.

Професор кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор Степанюк Р.Л.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Література, сторінки	Вид контролю
	Всього	з них:						
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота		
Семестр № 4								
Тема № 1 Предмет, система, методи і завдання науки криміналістики	10	2		2		6		
Тема № 2. Криміналістична ідентифікація	10	2		2		6		
Тема №3. Криміналістична діагностика та прогнозування	6	2		2		2		
Тема № 4. Використання спеціальних знань у розслідуванні злочинів.	6	2		2		2		
Тема № 5. Загальні положення криміналістичної техніки	8	2		2		4		
Тема № 6. Криміналістична фотографія, аудіо – і відеозапис.	12	2		4		6		
Тема № 7. Криміналістична трасологія	14	4		4		6		
Тема № 8. Криміналістичне дослідження зброї та слідів її застосування	12	4		2		6		
Тема № 9. Техніко-криміналістичне дослідження документів.	10	2		2		6		
Тема № 10. Криміналістичне дослідження письма.	10	2		2		6		
Тема № 11. Криміналістичне дослідження мікрооб'єктів і запахових слідів.	8	2		2		4		
Тема № 12. Криміналістичне дослідження зовнішності людини (габітологія)	6	2		2		2		
Тема № 13. Інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів (кримінальна реєстрація)	8	2		2		4		
Всього за семестр № 4	120	30		30		60		екзамен
Семестр № 5								
Тема № 14. Загальні положення криміналістичної тактики.	6	2		2		2		
Тема № 15. Тактика огляду	14	2		4		8		
Тема № 16. Тактика допиту	14	4		2		8		
Тема № 17. Тактика пред'явлення для впізнання	10	2		2		6		
Тема № 18. Тактика обшуку	8	2		2		4		
Тема № 19. Тактика слідчого експерименту	8	2		2		4		
Тема № 20. Поняття і структура криміналістичної методики, як частини криміналістики	8	2		2		4		
Тема № 21. Криміналістичні версії.	8	2		2		4		

планування і організація розслідування злочинів								
Тема № 22. Методика розслідування вбивств	12	2		4		6		
Тема № 23. Методика розслідування крадіжок	6	2		2		2		
Тема № 24. Методика розслідування шахрайства	4	2				2		
Тема № 25. Методика розслідування злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту.	6	2		2		2		
Тема № 26. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів	8	2		2		4		
Тема № 27 Методика розслідування злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж	8	2		2		4		
Всього за семестр № 5	120	30		30		60		екзамен

(заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Література, сторінки	Вид контролю
	Всього	з них:						
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота		
Семестр № 6								
Тема № 1. Предмет, система, методи і завдання науки криміналістики	34	2		2		30		
Тема № 2. Криміналістична ідентифікація	34	2		2		30		
Тема № 5. Загальні положення криміналістичної техніки	33	1		2		30		
Тема № 6. Криміналістична фотографія, аудіо- і відеозапис	35	1		4		30		
Тема № 7. Криміналістична трасологія	36	2		4		30		
Тема № 14. Загальні положення криміналістичної тактики	34	2		2		30		
Тема № 20. Поняття і структура криміналістичної методики	34	2		2		30		
Всього за семестр № 6	240	12		18		210		екзамен

2. Методичні вказівки до практичних занять

Тема № 1: Предмет, система, методи і завдання науки криміналістики

Семінарське заняття: Предмет, система, методи і завдання науки криміналістики

Навчальна мета заняття: Під час заняття студенти повинні отримати знання про основні криміналістичні поняття, категорії та класифікації: загальна теорія криміналістики; криміналістична техніка; криміналістична тактика і криміналістична методика; криміналістичний засіб, прийом, рекомендація; слідча ситуація; тактичний ризик; тактичне рішення.

Кількість годин: 2 години. Місце проведення: спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Механізм вчинення злочину, як предмет вивчення криміналістики. Закономірні зв'язки між елементами механізму вчинення злочину.
2. Методи криміналістики, що використовуються при розслідуванні злочинів.
3. Система науки криміналістики.
4. Загальні і окремі задачі криміналістики.
5. Значення криміналістики в системі професійної підготовки.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять.

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: навчальні матеріали кримінальних проваджень (15 шт. на навчальну групу).

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При підготовці до заняття треба враховувати, що вивчення будь-якої науки завжди починається зі з'ясування її предмету. Розуміння предмету криміналістики дозволяє чітко визначити її зміст, систему і, відповідно, місце в професійній підготовці фахівця-правознавця.

1. Механізм вчинення злочину як предмет вивчення криміналістики. Закономірні зв'язки між елементами механізму вчинення злочину.

Предметом будь-якої науки є визначені нею закономірності. Криміналістикою вивчаються дві групи закономірностей. Перша пов'язана з механізмом вчинення злочинів, інша – із процесом розслідування злочинів. У зв'язку з цим при підготовці до заняття необхідно ознайомитися і засвоїти такі основні поняття предмета криміналістики: механізм вчинення злочину і елементи, що його складають (спосіб та сліди злочину, особа злочинця та потерпілого, предмет посягання та ін.); збирання доказів і його етапи (пошук, виявлення, фіксація, вилучення, дослідження, оцінка, використання).

2. Методи криміналістики, що використовуються при розслідуванні злочинів.

Студентам необхідно засвоїти, що при розслідуванні злочинів використовуються різноманітні методи пізнання окремих фактів і явищ об'єктивної дійсності. Криміналістикою ці методи упорядковані в три групи: 1) загальні: діалектичний та логічні методи; 2) загальнонаукові: спостереження, опис, порівняння, експеримент, моделювання, вимір, обчислення; 3) спеціальні – власно криміналістичні та ті, які розроблені суміжними (судова

медицина, судова експертологія) й іншими науками. При підготовці до заняття необхідно розглянути кожний із зазначених методів та як вони використовуються при розслідуванні злочинів.

3. Система науки криміналістики.

Для того, щоб система науки задовольняла вимогам, пропонованим до наукового знання, вона повинна адекватно відбивати структуру предмета даної науки та її соціальну функцію. Сучасні представлення про зміст криміналістичної науки дозволяють виділити в її системі чотири розділи: загальна теорія криміналістики, криміналістична техніка, криміналістична тактика, криміналістична методика. Студентам варто усвідомити зміст кожного з виділених розділів.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 2: Криміналістична ідентифікація, діагностика та прогнозування

Семінарське заняття: Криміналістична ідентифікація, діагностика та прогнозування

Навчальна мета заняття: Під час самостійної підготовки, студенти повинні отримати знання про поняття та наукові основи криміналістичної ідентифікації. Ідентифікаційні ознаки. Об'єкти ідентифікації та їх характеристика. Зразки для ідентифікаційного дослідження, способи їх одержання та вимоги, що висуваються до них.

Види ідентифікації. Форми ідентифікації. Процесуальна та непроцесуальна форми ідентифікації.

Студенти також необхідно отримати знання про поняття та сутність криміналістичної діагностики. Наукові засади криміналістичної діагностики, її об'єкти. Діагностичні завдання та методика їх вирішення. Види і форми діагностичного дослідження та його значення у розслідуванні злочинів.

Поняття та наукові засади криміналістичного прогнозування. Об'єкти, види та методи криміналістичного прогнозування. Види криміналістичних прогнозів. Застосування криміналістичного прогнозування в процесі розкриття та розслідування злочинів.

Кількість годин: 2 години. Місце проведення спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття, наукові засади, види та форми криміналістичної ідентифікації
2. Об'єкти криміналістичної ідентифікації
3. Поняття і класифікація ідентифікаційних ознак
4. Поняття, сутність та методика криміналістичної діагностики.
5. Об'єкти і суб'єкти криміналістичного діагностування, етапи діагностичного дослідження.
6. Криміналістичне прогнозування та його наукове і прикладне значення.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: експертні висновки з ХНІДСЕ та НДЕКЦ при ГУМВС України в Харківській області (15 шт. на групу), відеофільм про криміналістичну ідентифікацію.

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Вихідним положенням для заняття за даною темою є положення про те, що розслідування злочину, як процесу пізнання події минулого, протікає у формі доказування. Особливість пізнання злочину, як події минулого, обумовлює використання таких методів як ідентифікація (ототожнювання).

1. Поняття криміналістичної ідентифікації як методу пізнання і одержання доказів при розслідуванні злочинів.

Ідентифікація являє собою встановлення конкретного, індивідуально-визначеного по обставинах кримінальної справи об'єкта по залишеним їм слідам. У процесі ідентифікації виділяють ідентифікований, ідентифікуючий, шуканий, перевірючі об'єкти. При розслідуванні злочинів розрізняють кілька видів ідентифікації: за матеріально-фіксованим відображенням ознак об'єктів; за ідеальними слідами злочину (уявленими образами); за описом властивостей (ознак); ототожнення цілого об'єкта за розділеними частинами (за єдиним джерелом походження).

2. Об'єкти ідентифікації та їх ознаки. Види ідентифікації.

При підготовці до заняття необхідно усвідомити сутність і значення кожного з зазначених об'єктів і видів ідентифікації.

Проведення ідентифікації неможливо без зразків для порівняльного дослідження, що відбираються від об'єктів, що перевіряються. За часом походження необхідно розрізняти вільні, умовно-вільні, експериментальні зразки. Кожний із зазначених зразків порівняння відбирається для ідентифікаційного дослідження шляхом проведення окремих слідчих (розшукових) дій і різних експертиз.

Результатом ідентифікаційного дослідження є встановлення тотожності, заперечення тотожності, встановлення групової належності. Варто розуміти, що належність об'єктів до однієї групи є лише проміжним етапом ідентифікації, коли кінцева тотожність не досягається за різних причин.

4. Поняття й сутність криміналістичної діагностики.

Діагностика (розпізнавання) полягає у вивченні матеріальної обстановки місця події з метою виявлення слідів злочину, встановлення їхнього виду і механізму утворення, визначення виду (типу) слідоутворюючого об'єкта. На прикладі різноманітних слідів усвідомлюється сутність діагностичних досліджень. Як правило, вказані дослідження передують ідентифікаційним.

5. Види і форми діагностичного дослідження та його значення у розслідуванні злочинів.

Залежно від того, який об'єкт піддається дослідженню, розрізняють (аналогічно до встановлення групової належності) два види криміналістичної діагностики: 1) дослідження діагностованого об'єкта (будь-якого, вилученого з місця події, під час обшуку - наприклад, згадуваного в прикладі обріза мисливської рушниць, речовини); 2) дослідження діагностуючого об'єкта (будь-якого з-поміж зазначених вище). За природою діагностуючого об'єкта, зрештою, можна виділити чотири види (як і в процесі криміналістичної ідентифікації), хоча переважають діагностичні дослідження за матеріально-фіксованими відображеннями. Суб'єктами криміналістичної діагностики є посадові особи, учасники кримінального процесу, які здійснюють криміналістичну ідентифікацію, встановлення групової належності. Криміналістична діагностика має дві форми: процесуальну і непроцесуальну.

6. Поняття та наукові засади криміналістичного прогнозування. Об'єкти, види та методи криміналістичного прогнозування.

Реалізація прогностичної функції криміналістики неможлива без поглибленої розробки теоретико-методологічної бази, побудови та перевірки криміналістичних прогнозів, створення необхідного робочого інструментарію здійснення прогностико-криміналістичних досліджень. При цьому важливо розрізняти прогностику — теорію розробки прогнозів і прогнозування —

практику розробки прогнозів, намагаючись досягти випереджаючого розвитку першої у порівнянні з останньою.

Криміналістична прогностика — це самостійне вчення, яке являє собою систему наукових положень про загальні закономірності побудови і перевірки прогнозів, які відображають перспективи і напрями розвитку криміналістики та об'єктів її пізнання в майбутньому.

Термін «криміналістичне прогнозування» доцільно розглядати у двох аспектах:

а) як спеціальну діяльність щодо реалізації положень криміналістичної прогностики на практиці за допомогою використання найефективніших прогностичних методик і спрямовану на побудову прогнозів щодо визначення основних тенденцій, шляхів розвитку криміналістичних об'єктів, їх стану в майбутньому;

б) як галузь правового (юридичного) прогнозування, що є різновидом передбачення у сфері боротьби зі злочинністю, де спільною сферою прогностичних досліджень правознавців, процесуалістів та криміналістів є передбачення тенденцій і перспектив розвитку та вдосконалення методів і засобів розслідування, розширення доказової бази, своєчасного введення нормативного регулювання і відповідальності.

У подальшому необхідно розкрити можливості прогнозування поведінки підозрюваного, обвинуваченого під час досудового та судового слідства.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 3: Використання спеціальних знань у розслідуванні кримінальних правопорушень

Семінарське заняття: Використання спеціальних знань у розслідуванні злочинів.

Навчальна мета заняття: Під час заняття, студенти повинні отримати знання, про виникнення і розвиток спеціальних знань у практиці розслідування злочинів.

Кількість годин: 2 години. Місце проведення: спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття спеціальних знань і обізнанної особи. Процесуальна і непроцесуальна форми використання спеціальних знань у розслідуванні злочинів.
2. Взаємодія слідчого і спеціаліста при проведенні окремих слідчих дій.
3. Поняття судової експертизи та її види.
4. Права, обов'язки та відповідальність експерта. Відмінності (правові та функціональні) судового експерта від спеціаліста, який приймає участь у слідчій дії.
5. Система державних експертних установ в Україні та їх функції.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. — Харків, 2018. — 384 с. — ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Щербаковський, М. Г. Сутність, структура та цілі використання спеціальних знань в судочинстві / М. Г. Щербаковський // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. пр. / ред. кол. О. М. Ключев, В. Ю. Шепітько та ін. — Харків: Право, 2018. — Вип. 18. — С. 184-193

http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4818/Sutnist%20struktura%20ta%20tsil%20vykorystannia%20spetsialnykh%20znan%20u%20sudochynstvi_Shcherbakovskyi_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: Протоколи слідчих дій, що проводились за участю спеціаліста; постанови про призначення криміналістичних експертиз (15 комплектів на групу), відеофільм про роботу експертних установ в Україні.

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Поняття спеціальних знань і обізнанної особи. Процесуальна і непроцесуальна форми використання спеціальних знань у розслідуванні злочинів.

При підготовці до заняття необхідно засвоїти, що при розслідуванні злочинів і встановлення їх окремих обставин нерідко стає можливим лише в результаті застосування певних спеціальних знань.

Знання іменуються “спеціальними” для їхнього розрізнення від юридичних (правових) знань, якими зобов'язаний володіти слідчий. Законодавець під спеціальними має на увазі знання в області техніки, науки, мистецтва та ін.

Спеціальні знання, що використовуються у розслідуванні злочинів, мають дві форми – процесуальну та непроцесуальну. До процесуальної форми використання відносяться спеціальні знання, які прямо зазначені в Кримінальному процесуальному кодексі. Найважливішими з них є проведення криміналістичних і інших судових експертиз, а також залучення спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій. Необхідно зрозуміти різницю між процесуальними функціями спеціаліста і судового експерта. Спеціаліст є помічником слідчого при пошуку, фіксації, вилученні слідів злочину під Кількість годинслідчих (розшукових) дій. Експерт є самостійною процесуальною фігурою. У своєму висновку експерт описує хід дослідження та розкриває методик, яка використовувалась під час його проведення, для того, щоб дати обґрунтовані відповіді на поставлені слідчим питання.

Непроцесуальними - є форми використання спеціальних знань особами, які не мають процесуальних прав, обов'язків і не несуть кримінальної відповідальності або ті, які в загальному не знайшли закріплення в Кримінальному процесуальному кодексі. Однак непроцесуальне використання спеціальних знань необхідно для правильного вирішення питання про початок кримінального провадження або для оперативного одержання необхідної для кримінального провадження інформації.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 4. Загальні положення криміналістичної техніки

Семінарське заняття: Загальні положення криміналістичної техніки.

Навчальна мета заняття: Під час заняття, студенти повинні отримати знання, про основи наукових положень, прийомів та методів, а також технічних засобів спрямованих на виявлення, фіксацію та вилучення речових доказів на місці вчинення злочину. Розібратися в джерелах криміналістичної техніки та технологій.

Кількість годин: 2 години. Місце проведення: спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття, система і правові підстави застосування засобів криміналістичної техніки.
2. Техніко- криміналістичні засоби і методи збирання речових доказів, слідів злочину.
3. Методи і засоби попереднього й експертного дослідження речових доказів.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття.

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко

та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: слідчі валізи, лупи, мікроскопи, освітлювальні прилади та інша криміналістична техніка, відеофільм про Криміналістичний центр МВС України, науково-технічні засоби криміналістики.

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Поняття, система і правові підстави застосування засобів криміналістичної техніки.

Криміналістична техніка – розділ криміналістики, у якому розробляється система наукових положень і заснованих на них технічних засобів, прийомів, методів збирання і дослідження доказів при розслідуванні злочинів. Крім того, криміналістичною технікою позначають сукупність технічних засобів: приладів, інструментів, матеріалів, застосовуваних для збирання і дослідження доказів. Як розділ криміналістики криміналістична техніка включає: криміналістичну фотографію і відеозапис, трасологію, криміналістичне дослідження вогнепальної та холодної зброї, почерку, письмової мови, документів, зовнішності людини й ін.

2. Техніко-криміналістичні засоби і методи збирання речових доказів, слідів злочину.

Техніко-криміналістичні засоби збирання доказів підрозділяються в залежності від мети застосування для пошуку і виявлення речових доказів (засоби висвітлення, оптичні збільшувальні прилади, металошукачі), їх фіксації (фото-, відеотехніка), вилучення слідів злочину.

3. Методи і засоби дослідження речових доказів поділяються за тими властивостями речових доказів. для визначення яких вони застосовуються: 1) вивчення морфології, тобто зовнішньої будови (мікроскопічні методи); 2) елементного і молекулярного складу (спектроскопічні, хроматографічні методи, краплинний аналіз); 3) структури матеріалу досліджуваних об'єктів (рентгеноскопія).

Суб'єктами використання криміналістичної техніки є слідчі, спеціалісти, які залучаються для проведення слідчих дій, судові експерти при проведенні експертиз.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 5. Криміналістична фотографія, аудіо- і відеозапис

Семінарське заняття: Криміналістична фотографія, аудіо- і відеозапис.

Навчальна мета заняття: Під час заняття, студенти повинні отримати знання, про види та методи судово-оперативної та судово-дослідної фотографії. Використання криміналістичної фотографії при проведенні окремих слідчих дій та у процесі проведення криміналістичних експертиз.

Кількість годин: 2 години. Місце проведення: спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Загальне поняття фотографії і її основні стадії.
2. Правила використання аудіозапису при проведенні окремих слідчих дій.
3. Правила використання відеозапису і кінозйомки при проведенні окремих слідчих дій.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко

та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: бланки протоколу огляду місця події, відеофільм про засоби і методи криміналістичної фотографії, тренінг з фотографування місця події.

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

1. Загальне поняття фотографії і її основні стадії.

Фотографія є важливим додатковим засобом фіксування доказової інформації при розслідуванні злочинів. Тому знання можливостей фотографії, технічних характеристик фотоапаратів і фотоматеріалів та умінь їх використання при розслідуванні злочинів займає важливе місце в професійній підготовці. При підготовці до заняття студентам необхідно вивчити рекомендовану літературу.

2.3. Використання аудіо- чи відеозапису під час проведення слідчих дій має очевидні переваги перед іншими способами фіксування їх ходу та результатів. Рішення щодо цього факту ухвалює особа, яка проводитиме відповідні процесуальні дії. При цьому враховується можливість забезпечити в подальшому об'єктивне оцінювання фактичних даних, що мають доказове значення, внаслідок надійної та об'єктивної фіксації певної інформації. Слід з'ясувати, коли доцільним є використання аудіозапису під час проведення слідчих дій, а коли виникає необхідність, з тактичної точки зору, використання відеозапису.

Для даного заняття вихідними є положення, сформульовані в КПК України про умови і порядок здійснення фотозйомки. При обговоренні цих питань звертається увага на залучення спеціаліста до участі в проведенні слідчих (розшукових) дій і надання допомоги слідчому.

Після контрольного опитування студентам демонструються фрагменти відеозаписів окремих слідчих дій, навчальних відеофільмів, які обговорюються.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 6. Криміналістична трасологія

Практичне заняття №1: Криміналістичне дослідження слідів рук. Криміналістичне дослідження слідів ніг та інших частин тіла людини.

Навчальна мета заняття: Під час заняття, студенти повинні отримати знання, про механізм утворення слідів так званих слідоутворюючих та слідоприймаючих об'єктів, їх взаємодію між собою. Класифікацію слідів у криміналістиці. Криміналістичну характеристику слідів рук, ніг, зубів та інших частин тіла людини. Загальних криміналістичних правил виявлення, фіксації й вилучення слідів на місці скоєння злочину.

Кількість годин: 2 години. Місце проведення: спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Сліди рук та їх значення при розслідуванні злочинів. Властивості папілярних візерунків. Дактилоскопія як розділ криміналістики.

2. Прийоми і технічні засоби виявлення і вилучення слідів рук при огляді місця події, окремих речових доказів.

3. Правила описання слідів рук у протоколі огляду.

4. Використання слідів рук, вилучених з місця події, в криміналістичних обліках.

5. Виявлення слідів ніг людини та їх значення в розслідуванні злочинів.

6. Механізм утворення слідів ніг, їх види.
7. Ланцюжок слідів ніг та його елементи.
8. Прийоми виявлення та фіксації слідів ніг при огляді місця події.
9. Сліди інших частин тіла людини.
10. Порядок проведення трасологічної експертизи слідів ніг.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття.

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: слідча валіза, магнітна кість з порошком, об'єкти зі слідами рук, комплекти засобів для фіксації та вилучення слідів рук, макет місця події (схематичний план); рулетка, гіпс, ємкості та матеріали для виготовлення гіпсових зліпків, бланки протоколу огляду та постанови про призначення експертизи, відеофільм «Трасологія», «Мікрооб'єкти».

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Після контрольного опитування і ознайомлення з техніко-криміналістичними засобами фіксації і вилучення слідів рук студенти проводять огляд об'єктів "місця події": поверхні стола, віконного скла, дверцят шафи, окремих речей та ін. На занятті розглядаються процесуальні та тактичні аспекти одержання слідів рук, складання протоколу огляду.

Під час заняття слід з'ясувати, що сліди можуть бути використані для визначення особливостей особи, що їх залишила (коли вона не відома), та її ідентифікації (при наявності особи, що перевіряється). Пошук і відбір слідів пальців рук здійснюється шляхом використання механічних (дисперсний порошок) і хімічних (нінгідрін) методів. Важливо усвідомити, що виявлені сліди пальців рук підлягають ретельному опису і лише потім - вилученню. Найбільш доцільним *є вилучення слідів разом з об'єктом-носієм* і при неможливості – копіювання на липку стрічку.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Практичне заняття № 2: Криміналістичне дослідження слідів транспортних засобів. Криміналістичне дослідження слідів знарядь зламу та інструментів.

Навчальна мета заняття: Під час заняття, студенти повинні отримати знання, про механізм утворення слідів так званих слідоутворюючих та слідоприймаючих об'єктів, їх взаємодію між собою, класифікацію слідів у криміналістиці, криміналістичну характеристику слідів транспортних засобів, знарядь зламу та інструментів, загальні криміналістичні правила виявлення, фіксації й вилучення слідів на місці події.

Кількість годин: 2 години. Місце проведення: спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Види слідів транспортних засобів та їх значення в розслідуванні злочинів.
2. Визначення напрямку руху транспортних засобів за їхніми слідами.
3. Прийоми виявлення та фіксації слідів транспортних засобів.
4. Можливості ідентифікації транспортного засобу за його слідами.
5. Призначення трасологічної експертизи за слідами транспортних засобів.
6. Види слідів знарядь зламу та інструментів та їх значення в розслідуванні злочинів.

7. Прийоми виявлення та фіксації слідів знарядь зламу та інструментів при огляді місця події.
8. Призначення трасологічної експертизи слідів знарядь зламу та інструментів.
9. Використання слідів знарядь зламу, вилучених з місця події, в криміналістичних обліках.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Чернець, М. Г. Проблеми ідентифікації транспортного засобу за слідами шин на ґрунті / Микола Глібович Чернець // Право і безпека. - 2021. - № 2 (81). - С. 111-115 : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10903/Problemy%20%20identyfikatsii_Chernets_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: слідча валіза, макет місця події (схематичний план); рулетка, гіпс, ємкості та матеріали для виготовлення гіпсових зліпків, планшет зі зразками знарядь зламу, фрагменти дерев'яних дверей зі слідами знарядь зламу, пластилін, графіт, пензлі.

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

На практичному занятті студенти проводять натурні експерименти з криміналістичною технікою для набуття практичних навичок збирання слідів транспортних засобів. Заняття проводиться як продовження огляду місця події, під час якого студенти відпрацьовують прийоми виявлення слідів знарядь зламу на дерев'яних фрагментах дверей, вікон тощо, їх фіксацію та вилучення.

Після контрольного опитування студенти проводять відповідно до фабули кримінального провадження огляд дерев'яних фрагментів дверей зі слідами знарядь зламу, описують їх в протоколі, фотографують (замальовують) і виготовляють пластиліновий зліпок сліду.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 7. Криміналістичне дослідження зброї та слідів її застосування

Практичне заняття: Криміналістичне дослідження зброї та слідів її застосування.

Навчальна мета заняття: Під час заняття, студенти повинні отримати знання, про вогнепальну зброю й боєприпаси до неї, закономірності виникнення слідів та дослідження них з метою встановлення об'єктивної істини у провадженні.

Кількість годин: 2 години. Місце проведення: спеціалізована навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Сліди застосування вогнепальної зброї при скоєнні злочину та їх значення при розслідуванні. Судова балістика як розділ криміналістики.
2. Види вогнепальної зброї. Механізм пострілу і виникнення його слідів.
3. Правила огляду вогнепальної зброї на місці події, фіксації та вилучення.
4. Виявлення, фіксація та вилучення слідів використання нарізної та мисливської ненарізної зброї.

5. Попереднє дослідження слідів використання вогнепальної зброї. Визначення напрямку і дистанції пострілу.

6. Призначення судово-балістичної експертизи.

7. Сліди застосування вибухових речовин та пристроїв при скоєнні злочинів.

8. Прийоми виявлення, фіксації та вилучення слідів вибуху.

9. Призначення вибухово-технічної експертизи.

10. Правила огляду і фіксації огляду холодної зброї.

11. Експертиза холодної зброї.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття.

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Андрєєв, Д. Зброя: криміналістичний та кримінально-правовий аспект / Денис Андрєєв // Jurnalul juridic national: teorie și practică = Национальный юридический журнал: теория и практика. – Кишинев, 2017. – № 5 (27). – С. 135–138 : <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3215>

Матеріально-технічне забезпечення: зразки вогнепальної зброї, боєприпасів, відстрілені кулі та гільзи, вогнепальні пробойни, лінійки, штангенциркулі, відеофільм «Следы выстрела».

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

При підготовці до заняття необхідно розкрити коло об'єктів, які досліджуються балістичною експертизою, та сутність її предмету (можливості рішення різноманітних питань). Традиційно в судовій балістиці розглядаються різного типу вогнепальна зброя (у тому числі саморобного виготовлення), боєприпаси і їхні компоненти, сліди застосування вогнепальної зброї, утворені в результаті пострілу. Слід розрізняти основні та додаткові сліди пострілу. Важливе процесуальне значення має правильна фіксація зброї, патронів, куль, гільз, слідів пострілу при виявленні їх під час огляду місця події. При підготовці до заняття необхідно ознайомитися з довідковою спеціальною літературою, у якій наводиться опис відзначених об'єктів.

Дослідження об'єктів слідчим і спеціалістом може проводитися як на місці їхнього виявлення для одержання орієнтуючої інформації про шукані об'єкти (попереднє дослідження), так і судовим експертом під Кількість годинсудово-балістичної експертизи. Необхідно вказати особливості підготовки та транспортування об'єктів дослідження для проведення балістичної експертизи, а також вихідні дані для встановлення обставин пострілу.

Студентам необхідно розглянути особливості судово-балістичного дослідження вогнепальної зброї, боєприпасів, слідів пострілу, обставини пострілу з точки зору рішення ідентифікаційних і діагностичних задач; визначити ототожнюванні об'єкти; виділити комплексні види судових досліджень, які здійснюються експертом-балістом, судовим медиком, експертом-матеріалознавцем.

Під час заняття студенти відпрацьовують прийоми виявлення, правильного поводження з вогнепальною зброєю і слідами її застосування, фіксації та вилучення зброї, патронів, куль, гільз.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 8. Техніко-криміналістичне дослідження документів

Практичне заняття: Поняття документів-речових доказів, їх огляд, методи дослідження.

Навчальна мета заняття: Під час заняття, студенти повинні отримати знання, про фіксацію, вилучення та направлення на відповідну експертизу документів, загальні правила огляду документів. особливості поводження з напівзруйнованими, спаленими чи ветхими документами. Методи виявлення ознак технічної чи механічної підробки реквізитів документів при їх слідчому огляді.

Кількість годин: 2 години. Місце проведення: спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття документів - речових доказів, їх значення при розслідуванні злочинів.
2. Правила огляду та зберігання документів - речових доказів.
3. Ознаки текстів, які виконані на друкуючих пристроях.
4. Встановлення тексту спалених документів, слабо видимих та невидимих текстів.
5. Дослідження матеріальної частини документів, встановлення давності документів і записів у них.
6. Способи внесення часткових змін в документи (підчистка, дописка, травлення, заміна фотографічних карток та ін.), підробки відбитків печаток і штампів та їх ознаки.
7. Способи повної підробки документів та їх ознаки.
8. Підготовка та призначення техніко-криміналістичної експертизи документів. Відбір зразків для експертного дослідження.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: зразки документів з ознаками технічної підробки, лупи, лінійки, ультрафіолетова лампа, тренінг «Дослідження документів», зразки документів з ознаками технічної підробки, лупи, лінійки, ультрафіолетова лампа, експертні висновки з ХНІДСЕ та НДЕКЦ при ГУМВС України в Харківській області (15 шт. на групу).

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Передусім потрібно засвоїти поняття та основні положення криміналістичного документознавства. Слід приділити значну увагу поняттям документ, письмо, письмова мова та почерк. При цьому студенти повинні уявити різницю між “документом-речовим доказом” (ст. 98 КПК) та “документами” (ст. 99 КПК). Документи-речові докази містять на собі сліди злочину, були предметом посягання або використовувались як знаряддя злочину, а інші документи містять в собі інформацію про обставини, які мають значення для розслідування злочину, але безпосередньо не використовувались при його вчиненні. Окрім того, потрібно розглянути класифікацію документів за різними критеріями.

Уясненню підлягає те, що письмо характеризує змістовну та графічну сторони тексту. Цим обумовлюється існування двох напрямів дослідження письмових документів – криміналістичне дослідження письмової мови (авторознавство) та криміналістичне дослідження почерку (почеркознавство). Необхідно розглянути основні ознаки письмової мови та почерку, уявити їх сутність.

Студенти повинні зрозуміти, що техніко-криміналістичним дослідженням документів вирішується ряд діагностичних та ідентифікаційних задач, пов'язаних з виготовленням

документів, їх видозміною чи знищенням. Діагностичні дослідження спрямовані на встановлення способів виготовлення документів, виду використаного устаткування, пристроїв; наявності та способів матеріальної підробки документів; виявленням невидимих і слабовидимих записів та ін. Ідентифікаційні дослідження пов'язані з ототожненням об'єктів, на яких були виготовлені документи чи їхні реквізити.

Необхідно повторити існуючі способи повної та часткової підробки документів. Ознайомившись з довідковою літературою треба засвоїти ознаки підробки документів і порядок їхнього опису в протоколах слідчих дій.

Вивченню підлягають способи повної та часткової підробки документів. Ознайомившись з довідковою літературою, треба засвоїти ознаки підробки документів і порядок їхнього опису в протоколах слідчих (розшукових) дій.

Обов'язковим є засвоєння питань підготовки до експертного дослідження. Зокрема, потрібно вивчити особливості пакування та транспортування документів, відбору вільних та експериментальних зразків для експертизи. Слід уявити поняття зразків для експертизи, їх види та вимоги, що до них висуваються.

Студентам слід засвоїти завдання та особливості призначення авторознавчої та почеркознавчої експертиз. Необхідно уявити які діагностичні та ідентифікаційні питання вони вирішують. Зокрема, діагностичні задачі вказаних видів експертиз полягають відповідно у встановленні соціально-біографічних рис автора чи виконавця документа. Ідентифікаційні дослідження спрямовані на встановлення конкретної особи, що виконала документ. Заняття проводиться у формі навчального огляду документів, під час якого студенти відпрацьовують правила поводження з документами – речовими доказами, особливості складання протоколу огляду, призначення техніко-криміналістичної експертизи документів.

Після контрольного опитування студенти одержують зразки письмових документів і проводять їх огляд з метою встановлення ознак технічної підробки. По результатах огляду встановлюється спосіб часткової або повної підробки. Виконані завдання обговорюються під керівництвом викладача. Обговорення поєднується з подальшим контрольним опитуванням.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 9. Криміналістичне дослідження письма

Практичне заняття: Поняття та ознаки почерку, зразки почерку, призначення почеркознавчої експертизи.

Навчальна мета заняття: Під час заняття студенти повинні отримати знання про теоретичні основи судового почеркознавства, методики підготовки, проведення та оцінки криміналістичної експертизи. Закріплення знань про ознаки почерку, його ідентифікаційних ознак, порівняльне дослідження рукописних текстів та призначення й оцінка почеркознавчої експертизи, знань про ознаки письмової мови, її ідентифікаційних ознак, порівняльне дослідження рукописних текстів та призначення й оцінка авторознавчої експертизи.

Кількість годин 1 година. Місце проведення спеціалізована навчальна аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття почерку та його значення при розслідуванні злочинів.
 2. Ознаки почерку.
 3. Діагностичні та ідентифікаційні питання, що вирішуються при дослідженні почерку.
 4. Підготовка та призначення почеркознавчої експертизи.
 5. Вимоги, що пред'являються до вільних та експериментальних зразків почерку.
- Умовно-вільні зразки почерку.
6. Особливості одержання зразків зміненого почерку, підписів та цифрових записів.
 7. Поняття письмової мови та її ознаки.

8. Підготовка і призначення авторознавчої експертизи.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: лупи, лінійки, ультрафіолетова лампа, комплект рукописних текстів, зразки розшукових таблиць з розробкою загальних і окремих ознак почерку, експертні висновки з ХНІДСЕ та НДЕКЦ при ГУМВС України в Харківській області (15 шт. на групу).

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Під час заняття необхідно уявити, що в письмових документах розрізняють смислову сторону (письмову мову) і почерк, яким виконаний текст. У зв'язку з цим існують два напрямки дослідження письмових документів – криміналістичне авторознавство і почеркознавство. У рамках першого напрямку вивчаються ознаки письмової мови автора документа, що відтворилися в тексті: граматичні, стилістичні, семантичні та ін. У почеркознавстві вивчають графічну сторону письма – почерк виконавця документа. Серед загальних ознак почерку виділяють виробленість, нахил, зв'язність, розмір букв, складність, топографічні й інші ознаки. Часткові ознаки почерку характеризують індивідуальні особливості рухів виконавця.

Під час заняття слід розглянути коло ідентифікаційних та діагностичних питань, що вирішуються у ході проведення почеркознавчої, авторознавчої експертизи. Діагностичні задачі полягають у встановленні соціально-біографічних рис виконавця чи автора документа. Ідентифікаційні дослідження спрямовані на встановлення конкретної особи, що виконала документ. Слід розглянути види зразків для порівняльного дослідження та вимоги, які до них ставляться.

Після контрольного опитування студенти одержують рукописні тексти і, користуючись зразками, виконують розшукову таблицю із розробкою загальних і окремих ознак почерку. Виконані завдання обговорюються під керівництвом викладача. Обговорення поєднується з подальшим контрольним опитуванням.

Студентам також слід засвоїти завдання та особливості призначення авторознавчої експертизи. Необхідно уявити які діагностичні та ідентифікаційні питання вони вирішують. Зокрема, діагностичні задачі вказаних видів експертиз полягають відповідно у встановленні соціально-біографічних рис автора чи виконавця документа. Ідентифікаційні дослідження спрямовані на встановлення конкретної особи, що виконала документ. Заняття проводиться у формі навчального огляду письмових документів, відпрацьовують правила поводження з ними та особливості відібрання зразків для експертного дослідження.

Після контрольного опитування студенти одержують розшукові таблиці з розробкою ознак почерку і комплекти рукописних текстів. Завдання полягає у відшукуванні тексту з ознаками почерку, які вказані в розшуковій таблиці. Обговорення рішень студентів поєднується з подальшим контрольним опитуванням.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 10. Криміналістичне дослідження зовнішності людини (габітологія)

Практичне заняття: Елементи і ознаки зовнішності людини, їх класифікація, виготовлення суб'єктивних портретів.

Навчальна мета заняття: Під час заняття студенти повинні отримати знання про природно-наукові засади ототожнення особи за ознаками зовнішності, про зовнішній облік людини: елементи, ознаки, їх ідентифікаційне значення та класифікація, про криміналістично-портретну експертизу.

Кількість годин: 1 година. Місце проведення: спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Наукові основи криміналістичного вчення про ознаки зовнішності людини.
2. Елементи і ознаки зовнішності людини, їх класифікація.
3. Виготовлення суб'єктивних портретів.
4. Підготовка і призначення судово-портретної експертизи.
5. Джерела інформації для складання словесного портрету, виготовлення суб'єктивного портрету.
6. Обставини, що впливають на сприйняття, запам'ятовування і відтворення ознак зовнішності людини.
7. Правила складання словесного портрету, його значення.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття.

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: альбоми з елементами та ознаками зовнішності осіб, фотоальбоми з схемою описання зовнішності розшукуваних осіб, суб'єктивні мальовані та композиційні портрети розшукуваних осіб, фотокартки, висновки судово-портретної експертизи, відеофільм «Судебно-портретная идентификация».

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

На занятті розглядаються контрольні питання, обговорюються та роз'яснюються положення, що викликали труднощі в їх опануванні. Готуючись до заняття, студентам слід засвоїти основні положення криміналістичного вчення про зовнішність людини, а саме – поняття зовнішності, елементи зовнішності та їх ознаки. У криміналістиці поняття зовнішності людини визначається як сукупність елементів і ознак будови її тіла, а також носильних речей. Необхідно вивчити класифікацію ознак зовнішності людини. Зокрема, розуміти відмінність між власними та супутніми ознаками зовнішності, особливими прикметами та тими, що впадають в очі.

Студентам слід засвоїти завдання та особливості призначення судово-портретної експертизи. Необхідно уявити які діагностичні та ідентифікаційні питання вирішуються під час її проведення.

Джерелами інформації про зовнішність розшукуваної людини (злочинця, особи, що пропала без звістки) можуть служити ідеальні і матеріальні сліди злочину. При підготовці до заняття необхідно вивчити ці джерела інформації.

Особливу увагу слід акцентувати на методах фіксації суб'єктивних відображень ознак зовнішності. Потрібно уявити поняття словесного портрету та основні правила його складання. На занятті необхідно отримати навички зі складання словесного портрету, розглянути

такі види суб'єктивних портретів як мальовані, мальовано-композиційні, фото-композиційні. При цьому слід уявити відмінність між ними.

Необхідно вивчити чинники, які впливають на сприйняття, запам'ятовування та відтворення ознак зовнішності людини (об'єктивного та суб'єктивного характеру). А саме уявити, що суб'єктивні обставини відображають властивості особи, яка сприймала зовнішність особи і запам'ятала її ознаки (стан зору, розумовий розвиток, психічний стан тощо), а об'єктивні – обставини сприйняття (відстань, освітленість, тривалість спостереження та ін.).

На занятті студенти повинні одержати знання і практичні уміння опитування потерпілих (свідків) про зовнішність людини. Тому заняття проводиться у формі ділової гри, в якій беруть участь “слідчі” і “потерпілі” з числа студентів.

Напередодні заняття викладач призначає “потерпілих”, яких знайомить з фотокартками певних осіб, яких вони повинні описати на навчальному допиті.

Під час заняття студенти уважно стежать за допитом і фіксують ознаки зовнішності в робочих зошитах за методом словесного портрету. Виконане завдання обговорюється.

Протягом заняття гра може повторюватись в різноманітних варіантах.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 11. Загальні положення криміналістичної тактики.

Семінарське заняття: Загальні положення криміналістичної тактики.

Навчальна мета заняття: Під час заняття студенти повинні отримати знання про поняття криміналістичної тактики, її предмет, систему, завдання і взаємозв'язок з іншими розділами криміналістики. Правові, психологічні та етичні засади криміналістичної тактики.

Кількість годин: 2 години. Місце проведення: спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття і система криміналістичної тактики.
2. Тактичні прийоми і критерії їх використання.
3. Етапи проведення слідчих (розшукових) дій.
4. Ситуаційна зумовленість слідчих (розшукових) дій.
5. Тактична комбінація й тактична операція, як засоби вирішення тактичних завдань розслідування злочинів.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття.

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: навчальні матеріали кримінальних проваджень (15 шт. на навчальну групу).

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Криміналістична тактика – розділ криміналістики, що включає систему наукових положень і розроблених на їхній основі рекомендацій з організації, планування розслідування і тактичних прийомів проведення окремих слідчих дій. Систему криміналістичної тактики складають загальні положення (планування, побудова версій, взаємодія слідчого з іншими працівниками правоохоронних органів, громадськістю й ін.) і тактика слідчих (розшукових) дій.

Одним з основних структурних елементів у тактиці є тактичний прийом. Він визначається

як найбільш раціональний і ефективний спосіб дії при збиранні, дослідженні, оцінці і використанні доказів. Необхідно зрозуміти, що для застосування в слідчій практиці тактичні прийоми повинні відповідати ряду умов: допустимості, достовірності, науковій обґрунтованості, етичності. При підготовці до заняття студентам варто розглянути кожний із зазначених критеріїв.

Обов'язковому розгляду підлягають поняття та види слідчих (розшукових) дій, ситуаційна обумовленість їх тактики. Для цього потрібно з'ясувати сутність слідчої ситуації, ситуації слідчої дії, її компоненти, види та основні чинники, що впливають на її формування. Ретельно слід розглянути особливості діяльності слідчого в умовах тактичного ризику, порядок прийняття ним тактичного рішення, спрямованого на досягнення конкретних тактичних завдань, зокрема, шляхом проведення тактичних комбінацій і тактичних операцій.

Перед тим, як вивчати тактику окремих слідчих дій слід уяснити, що будь-яка слідча (розшукова) дія складається з трьох етапів: підготовчого, робочого, заключного. При підготовці визначаються задачі слідчої (розшукової) дії, здійснюються організаційні заходи, складається план її проведення. На робочому етапі реалізується намічений план і вирішуються задачі, які ставив перед собою слідчий. На заключному етапі проводиться фіксація слідчої (розшукової) дії шляхом опису її ходу і результатів у протоколі (основний спосіб), здійсненням фотозйомки, аудіо- та відеозапису, складанням планів, схем (додатковий спосіб).

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 12. Тактика огляду.

Практичне заняття № 1: Тактика огляду.

Навчальна мета заняття: Під час заняття студенти повинні отримати знання про принципи слідчого огляду, засоби і методи, які використовують у ході його проведення. Коло учасників огляду **місця події** та участь спеціаліста у ньому. Організаційні заходи та тактичні прийоми окремих видів огляду.

Кількість годин 2 години. Місце проведення: спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття огляду і його значення як способу одержання доказів. Види та завдання огляду.
2. Підготовка огляду місця події. Склад слідчо-оперативної групи.
3. Стадії огляду місця події. Тактичні задачі огляду.
4. Негативні обставини та їх значення в розслідуванні.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття.

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: слідча валіза, лінійки, рулетки, бланки протоколу огляду місця події, навчальні матеріали кримінальних проваджень (15 шт. на навчальну групу), відеофільм «Огляд місця події».

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Практичне заняття починається з розгляду контрольних питань теми. Студенти повинні засвоїти, що механізм вчинення будь-якого злочину характеризується взаємодією особи злочинця з іншими суб'єктами злочинної події та навколишнім середовищем. Така взаємодія породжує внесення певних змін у навколишнє середовище, які прийнято називати слідами злочину в широкому розумінні. Негайне та всебічне дослідження таких слідів дозволить правоохоронним органам забезпечити швидке, повне та всебічне розслідування злочинів. Виявлення, збір та дослідження слідів злочину як носіїв інформації про подію злочину в цілому, так і про особу злочинця зокрема, здійснюється у ході проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Серед таких дій можна виділити й слідчий огляд. Ця слідча (розшукова) дія базується на виявленні та зборі доказів у результаті безпосереднього сприйняття обстановки місця події та інших матеріальних об'єктів.

Необхідно розглянути поняття та види слідчого огляду. Класифікація слідчого огляду проводиться за наступними критеріями – об'єктом огляду, послідовністю проведення, за обсягом, у залежності від участі спеціаліста. Особливу увагу слід приділити огляду місця події як невідкладної слідчої (розшукової) дії.

Під час вивчення особливостей тактики огляду місця події необхідно зрозуміти сутність та завдання кожного з етапів його проведення – підготовчого, робочого та заключного. При цьому слід засвоїти, що робочий етап підрозділяється на дві стадії – загальний і детальний огляд. Необхідно акцентувати увагу на чинниках, які впливають на вибір методу (способу) проведення огляду. Зокрема, існують такі методи як концентричний, ексцентричний, фронтальний, статичний, динамічний, суцільний (об'єктивний), вибіркового (суб'єктивний).

Важливо засвоїти, що під час огляду місця події можуть бути виявлені такі обставини, що суперечать висунутій версії про злочин, який скоєно. Такі обставини називаються негативними. Потрібно уявити на які елементи обстановки слід звертати увагу під час огляду місця події з метою відшукування наявних негативних обставин.

Після контрольного опитування студенти під керівництвом викладача знайомляться за матеріалами кримінальних проваджень зі структурою протоколу огляду та правилами його складання, під час якого слід звернути увагу на основні (протоколювання) і додаткові (фото-, відеозйомка, складання схем, планів і ін.) способи фіксування обстановки і результатів огляду. Розглянути загальні принципи опису місця події, окремих предметів і слідів злочину в протоколі.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи та визначення зі студентів навчальної групи кола тих студентів, які будуть входити до складу слідчо-оперативної групи, що проводитимуть навчальний огляд місця події, і виконуватимуть роль слідчого, спеціаліста чи експерта, працівників уповноважених оперативних підрозділів, дільничного інспектора та ін.

Практичне заняття № 2: Завершальна стадія огляду місця події, основні та допоміжні способи фіксації результатів огляду місця події

Навчальна мета заняття: Мета заняття полягає у формуванні в студентів цілісного уявлення про структуру такої складної слідчої дії, як огляд місця події, та відпрацюванні практичних умінь проведення цієї слідчої (розшукової) дії, складання протоколу огляду та додатків до нього.

Кількість годин 2 години (денна), 1 година (заочна форма навчання). Місце проведення: спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Тактика огляду місцевості, приміщення.
2. Тактика огляду житла чи іншого володіння особи.
3. Огляд трупа та його тактичні прийоми.

4.Огляд тіла живої особи (освідування): правові, етичні та криміналістичні положення.

5. Фіксація результатів огляду місця події.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: слідча валіза, лінійки, рулетки, бланки протоколу огляду місця події, навчальні матеріали кримінальних проваджень (15 шт. на навчальну групу), відеофільм «Огляд місця події».

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Заняття проводиться у спеціалізованій початковій аудиторії, де імітовано місце події (у приміщенні або на відкритій місцевості). Під керівництвом викладача зі студентів формується слідчо-оперативна група, яка проводить завершальну частину огляду місця події за фабулою визначеною викладачем, і фіксує обстановку місця події у протоколі огляду, складаючи при цьому схематичний план місця події в робочих зошитах.

Студенти повинні відпрацювати уміння давати загальну характеристику місця події (місце розташування, його навколишнє середовище, розміри та інші дані будівлі, наявність і кількість дверей, вікон, їх стан та ін.), а також об'єктів, що знаходяться на місці.

За результатами заняття студенти повинні скласти протокол огляду місця події з усіма додатками до нього (у вигляді контрольної роботи №3), який необхідно здати викладачу для перевірки та оцінювання.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 13. Тактика допиту.

Практичне заняття: Тактика допиту, його види, етапи, стадії проведення, допит свідків і потерпілих.

Навчальна мета заняття: Під час заняття студенти повинні отримати знання про етапи та тактичні прийоми допиту, межі допустимості психологічного впливу на допитуваного, особливості допиту неповнолітнього і одночасного допиту двох чи більше осіб.

Кількість годин 2 години. Місце проведення: спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття допиту і його види.
2. Етапи допиту. Підготовка до допиту.
3. Тактичні прийоми допиту в безконфліктній ситуації.
4. Особливості допиту свідків і потерпілих.
5. Фіксація результатів допиту.
6. Тактичні прийоми допиту в конфліктній ситуації.
7. Особливості проведення допиту у режимі відеоконференції.
8. Тактика допиту малолітньої або неповнолітньої особи.
9. Тактичні прийоми одночасного допиту двох чи більше осіб.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття.

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко

та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: бланки протоколу допиту, навчальні матеріали кримінальних проваджень (15 шт. на навчальну групу), відеофільм про допит.

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Під час заняття студентам слід усвідомити, що допит – це вербальна слідча (розшукова) дія, яка базується на безпосередньому спілкуванні слідчого з іншими учасниками кримінального провадження. Необхідно розглянути сутність, основні принципи, завдання та види допиту. Зокрема, допит поділяється в залежності від процесуального статусу чи віку особи, що допитується, від предмету допиту та послідовності допитів тощо.

Варто засвоїти основні тактичні прийоми допиту й принципи, на яких вони базуються. При цьому слід уявити, які прийоми є найбільш доцільними в конкретних слідчих ситуаціях. Ефективність допиту безпосередньо залежить від вміння слідчого встановлювати психологічний контакт із особою, що допитується, тому студенти повинні відпрацювати навички з його встановлення.

Допит як слідча (розшукова) дія складається з підготовчого, робочого та заключного етапів. Необхідно усвідомити сутність кожного з етапів та усвідомити, що від ретельної підготовки до допиту, залежить весь подальший хід даної слідчої (розшукової) дії та її ефективність. Важливо акцентувати увагу на стадії робочого етапу допиту – попередня (вступна), вільна розповідь, запитання-відповідь. На заключному етапі здійснюється фіксація допиту шляхом складання протоколу, а також у деяких випадках – шляхом використання аудіо-, відеозапису.

Студенти повинні розглядати тактику допиту, виходячи з принципу ситуаційної обумовленості процесуальної дії. Тому під час вивчення тактики допиту приділити увагу тактиці допиту в умовах типових ситуацій, а саме – у конфліктній чи безконфліктній. Слід уявити сутність та спосіб застосування тактичних прийомів з метою активізації пам'яті (для пригадування забутого); викриття неправдивих (помилкових) свідчень; подолання відмови від свідчень тощо.

Для самостійної підготовки студенти одержують завдання за наведеною фабулою.

Фабула. На підставі заяви гр. Глущенко О.О. і даних ним пояснень відкрито кримінальне провадження про розбійний напад, в результаті якого у Глущенко О.О. невстановленою особою, під загрозою ножа, було відібрано золотий перстень і гроші. Потерпілий Глущенко на допиті дав показання про те, що на кінцевій зупинці автобуса № 30 до нього підійшов Попов (вони вчилися колись в одній школі в паралельних класах) і попросив дати йому в борг 50 грн., на що він відповів відмовою. Тоді Попов вийняв з кишені ніж, почав ним погрожувати, а потім вийняв із внутрішньої кишені Глущенко гаманець, у якому було 30 грн., а з руки Глущенко зняв золотий перстень. Після цього Попов сів у автобус і поїхав.

З часом Попов був затриманий працівниками уповноваженого оперативного підрозділу за місцем проживання.

Завдання: скласти письмовий план допиту потерпілого;

Після контрольного опитування на занятті проводиться навчальний допит потерпілого у формі ділової гри. Допит проводить “слідчий” з числа студентів. Навчальна група уважно стежить за ходом допиту і фіксує його результати в робочих зошитах. Після закінчення допиту «студентам-слідчим» надається можливість поставити «студенту-потерпілому» доповнюючі, уточнюючі та інші запитання.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, визначенні викладачем на роль «слідчого» та «потерпілого» – учасників навчального допиту, 1-2 студентів, які до наступного заняття повинні до нього підготуватись та розробити відповідний «сценарій» майбутньої рольової гри.

Тема № 14. Тактика пред'явлення для впізнання.

Практичне заняття: Тактика пред'явлення для впізнання.

Навчальна мета заняття: Під час заняття студенти повинні отримати знання про тактичні прийоми пред'явлення для впізнання живих осіб, трупів, речей, тварин, помешкань і ділянок місцевості в натурі, а також у режимі відеоконференції. Особливості тактики пред'явлення для впізнання різних об'єктів за їх копіями (фотознімком, фонограмою, відеозаписом).

Кількість годин 2 години. Місце проведення: спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Пред'явлення для впізнання як засіб одержання доказів. Його види.
2. Підготовка до пред'явлення для впізнання та його загальні правила проведення.
3. Тактичні особливості пред'явлення для впізнання у режимі відеоконференції.
4. Тактичні особливості пред'явлення для впізнання людини за динамічними ознаками.
5. Особливості пред'явлення для впізнання об'єктів за фотознімками.
6. Фіксація результатів пред'явлення для впізнання.
7. Особливості допиту особи, яка може впізнати певний об'єкт.
8. Правила пред'явлення для впізнання речей.
9. Правила пред'явлення для впізнання людей.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: навчальні матеріали кримінальних проваджень (15 шт. на навчальну групу), бланки протоколів пред'явлення для впізнання, відеофільм «Пред'явлення для впізнання».

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Передусім необхідно засвоїти, що пред'явлення для впізнання полягає в ідентифікації (встановлення тотожності) об'єкта особою за ідеальними слідами (уявними образами в її пам'яті). Пред'явлення для впізнання проводиться тільки у тому випадку, коли особа раніше спостерігала об'єкт, що ідентифікується, та може вказати на його ознаки. Пред'явленню обов'язково передуює допит особи, яка впізнає. Під час допиту особа, що впізнає, описує зовнішність особи, яку пред'являють для впізнання, за правилами словесного портрету. Класифікація пред'явлення для впізнання здійснюється в залежності від об'єкта впізнання. Розрізняють впізнання: людини, предметів, тварин, трупів. Впізнання живої особи може проводитися за статичними чи динамічними ознаками (за ознаками зовнішності, голосу і мови).

Ретельному вивченню підлягає зміст кожного з етапів пред'явлення – підготовчого, робочого, заключного. Необхідно засвоїти основні принципи пред'явлення. Підготовка до впізнання включає допит особи, що впізнає, підбір об'єктів (статистів), вирішення питання стосовно матеріально-технічного забезпечення пред'явлення для впізнання. Слід засвоїти

основні правила й тактичні прийоми безпосереднього проведення впізнання, у залежності від його виду. Акцентувати увагу на особливостях пред'явлення для впізнання живої особи поза візуальним спостереженням, за статичними чи динамічними ознаками, трупів людини чи його частин, речей, тварин. Також важливо засвоїти особливості впізнання вищезазначених об'єктів за фотознімками. Окремого розгляду потребує питання пред'явлення для впізнання у режимі відеоконференції. Заключний етап полягає у фіксації перебігу й результатів впізнання в протоколі. Додатковими засобами фіксації є фотозйомка, звуко-, відеозапис.

З метою набуття умінь з підготовки до пред'явлення для впізнання доцільно провести навчальний допит свідка Сіротенка М.І., продемонструвавши на його прикладі особливості допиту особи, яка може впізнати певний об'єкт. Слід звернути увагу на суб'єктивні і об'єктивні чинники, що впливають на сприйняття і відтворення особою подій, які мають значення для кримінального провадження.

Після контрольного опитування проводиться навчальне пред'явлення для впізнання "підозрюваного", яке організується "слідчим" з числа студентів. Інші студенти стежать за ходом слідчої дії і фіксують її результати в робочих зошитах.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у обговоренні ходу та результатів навчального пред'явлення для впізнання, підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 15. Тактика обшуку.

Практичне заняття: Тактика обшуку.

Навчальна мета заняття: Під час заняття студенти повинні отримати знання про тактичні правила підготовки до обшуку, особливості збирання відомостей про об'єкти пошуку та обшуку, підбір учасників обшуку, залучення спеціалістів до участі в обшуку, підготовки та застосування техніко-криміналістичних засобів, тактичні прийоми проведення окремих видів обшуку.

Кількість годин 2 години. Місце проведення: спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття, види та завдання обшуку як слідчої (розшукової) дії.
2. Правові, психологічні та етичні основи тактики обшуку.
3. Підготовка до обшуку.
4. Тактичні рекомендації про порядок дій на місці обшуку.
5. Тактичні прийоми виявлення місць приховування.
6. Особливості обшуку в готелях, гуртожитках, на ділянках місцевості.
7. Фіксація результатів обшуку.
8. Використання технічних пошукових засобів та засобів фіксації результатів обшуку.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: навчальні матеріали кримінальних проваджень (15 шт. на навчальну групу), зразки клопотань про обшук, бланки протоколів обшуку.

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

У ході заняття студентам необхідно зрозуміти, що обшук полягає у здійсненні пошукових дій стосовно певного (-их) об'єкту (-ів), коли невідомі точний перелік об'єктів та їх точне місцезнаходження. Обшук проводиться у тих випадках, коли об'єкт, що шукають, швидше за все добровільно не видадуть.

Класифікація обшуку здійснюється за такими критеріями як об'єкт пошуку, послідовність, обсяг, спосіб організації. Зокрема, за характером об'єкта пошуку розрізняють такі обшуки – обшук житла, приміщень, ділянок місцевості, особи (особистий обшук), транспортних засобів та ін.

Обов'язковому вивченню підлягає зміст підготовчого, робочого та заключного етапів обшуку. При цьому робочий етап підрозділяється на такі стадії – загальний та детальний огляд. Підготовка до обшуку включає одержання інформації про об'єкт пошуку, місце обшуку, осіб, що проживають у приміщенні, проведення інших організаційних заходів. Безпосередньо під час обшуку використовуються різні тактичні і психологічні прийоми, які необхідно вивчити.

Фіксація ходу і результату обшуку в протоколі відрізняється своєрідністю: описується місце приховування, ознаки виявлених об'єктів, поведінка осіб, у яких проводиться обшук.

Після контрольного опитування і обговорення письмових планів проведення обшуку з числа студентів формується слідчо-оперативна група, яка під керівництвом викладача проводить навчальний обшук у спеціалізованій навчальній аудиторії “Житлова кімната” (“Службовий кабінет”). Студенти уважно спостерігають за ходом обшуку і фіксують його результати в робочих зошитах. Після закінчення обшуку обговорюється його хід та результати, підводяться підсумки заняття.

Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Фабула. Під час кримінального провадження про службове підроблення, яке спричинило тяжкі наслідки, та привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинене в особливо великих розмірах, у відділенні кредитної спілки «Родина» встановлено факт привласнення посадовими особами цього відділення коштів вкладників на загальну суму майже 600 тис. грн., шляхом підроблення депозитних договорів. У зв'язку з цим виникла необхідність провести обшук у відділенні кредитної спілки з метою виявлення та вилучення усіх підроблених депозитних договорів і кредитних справ.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи, під час якої студенти повинні виконати домашнє завдання:

- 1) скласти письмовий план проведення обшуку у відділенні кредитної спілки «Родина»;
- 2) підготуватись до проведення обшуку в спеціалізованій навчальній аудиторії.

Тема № 16. Тактика слідчого експерименту.

Практичне заняття: Тактика слідчого експерименту.

Навчальна мета заняття: Під час заняття, студенти повинні отримати знання, про тактику слідчого експерименту.

Кількість годин 2 години. Місце проведення: спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Слідчий експеримент як спосіб перевірки і отримання доказів, його види.
2. Тактичні правила підготовки і проведення слідчого експерименту.
3. Фіксація ходу і результатів слідчого експерименту.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1) :

Матеріально-технічне забезпечення: навчальні матеріали кримінальних проваджень (15 шт. на навчальну групу), зразки клопотань про слідчий експеримент у житлі чи іншому володінні особи, бланки протоколів обшуку, відеофільм про слідчий експеримент.

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Одним із ефективних способів отримання доказів та їх перевірки у ході розслідування злочинів є слідчий експеримент. Необхідно зрозуміти, що за цілями розрізняють наступні види слідчого експерименту: 1) встановлення можливості сприйняття будь-якого факту, явища органами чуття особи, показання якої перевіряються; 2) встановлення можливості здійснення будь-яких дій, у тому числі наявність в особи, показання якої перевіряються, певних професійних навичок; 3) встановлення можливості існування будь-якого факту, явища, механізму події, у тому числі механізму слідоутворення.

Особливістю цієї слідчої дії є ретельна підготовка до неї. Треба зрозуміти, що слідчий експеримент проводиться в умовах максимально наближених до обставин злочину. Кожний з видів слідчої дії характеризується особливостями тактичних прийомів, які при підготовці до заняття варто врахувати та вивчити. Фіксацію ходу та результатів слідчого експерименту, крім протоколювання, варто здійснювати за допомогою відеозйомки, тому що в даному випадку важливе значення має фіксація динаміки цієї слідчої дії.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 17. Поняття і структура криміналістичної методики, як частини криміналістики.

Семінарське заняття: Поняття і структура криміналістичної методики як частини криміналістики.

Навчальна мета заняття: Під час заняття, студенти повинні отримати знання, про зміст структурних елементів криміналістичної методики; криміналістична характеристика злочину; особливості збирання, аналізу й оцінки інформації на стадії відкриття кримінального провадження; типові слідчі ситуації, що виникають на початковому і подальшому етапах розслідування, висування версій; особливості завершального етапу розслідування; особливості застосування спеціальних знань і науково-технічних засобів.

Кількість годин: 2 години. Місце проведення: спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Поняття криміналістичної методики, її структура і місце в системі криміналістики.
2. Структура методики розслідування злочинів окремого виду.
3. Криміналістична характеристика злочинів окремого виду та її значення для розслідування.
4. Типові слідчі ситуації і їх роль в побудові методик розслідування злочинів окремих видів.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять.

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / [А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – ISBN 978-966-610-232-7 (Т. 2).
http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6442/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%202_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: навчальні матеріали кримінальних проваджень (15 шт. на навчальну групу).

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. В процесі самостійної підготовки студенти повинні уявити, що криміналістична методика є заключною частиною криміналістики, яка вивчає закономірності механізму скоєння злочинів окремих видів, а також закономірності їх розслідування в цілях розробки науково обґрунтованих рекомендацій про найбільш ефективну послідовність слідчих дій, тактичні особливості їх проведення.

Криміналістична методика як розділ криміналістики містить загальні положення і методики розслідування злочинів окремих видів. Загальні положення - це теорія криміналістичної методики (найбільш важливі поняття, система, задачі, зв'язок з іншими частинами криміналістики і т.п.), а також наукові положення і рекомендації, які є загальними для розслідування всіх видів злочинів. Методики розслідування злочинів окремих видів - це наукові положення і рекомендації про найбільш ефективне розслідування окремих видів злочинів (програми розслідування конкретних видів злочинів).

Криміналістична методика тісно пов'язана з криміналістичною тактикою і технікою як "окреме" і "загальне", які разом утворюють єдину систему науки криміналістики.

При обговоренні другого питання необхідно назвати і коротко охарактеризувати структурні елементи методики розслідування злочинів окремого виду:

- криміналістичну характеристику злочинів окремого виду;
- типові слідчі ситуації на початковому етапі розслідування і відповідні їм комплекси слідчих дій, особливості їх тактики;
- особливості проведення слідчих дій на подальшому етапі розслідування;
- вивчення особистості обвинуваченого, встановлення обставин, що сприяють скоєнню злочинів даного виду.

Питання про криміналістичну характеристику злочинів окремого виду, як структурної частини методики розслідування, заслуговує окремого обговорення внаслідок його проблемного характеру. Під криміналістичною характеристикою злочинів окремого виду розуміється система відомостей про злочини окремого виду, що мають значення для їх розслідування, в яких відображаються закономірні зв'язки між елементами механізму скоєння цих злочинів (способом та знаряддям злочину; слідами злочину; місцем, часом і обстановкою злочину, предметом злочину, особистістю потерпілого, особистістю злочинця). При обговоренні цього питання необхідно детально розглянути кожний елемент криміналістичної характеристики, а також вказати напрямки її практичного використання при розслідуванні злочинів.

Питання про типові слідчі ситуації та їх роль в побудові методик розслідування злочинів окремих видів також заслуговує окремого обговорення внаслідок його відносної складності. Поняття слідчої ситуації використовується в широкому і вузькому розумінні. В широкому розумінні слідча ситуація - це фактична обстановка в розслідуванні злочину на певний момент, яка складається з інформаційного, процесуального, тактичного, психологічного, організаційного і матеріально-технічного факторів. При обговоренні цього аспекту поняття слідчої ситуації, необхідно схарактеризувати кожен із названих факторів.

У вузькому розумінні слідча ситуація - це сукупність інформації (оперативно-розшукової, доказів) про обставини скоєного злочину та обставини його розслідування на певний момент, що обумовлює вибір способів встановлення істини у кримінальному провадженні. Використання поняття слідчої ситуації тільки в інформаційному аспекті (як сукупність інформації) дозволяє типізувати різноманітні ситуації, що складаються при розслідуванні злочинів різних видів, і використовувати для побудови програм розслідування злочинів окремих видів (визначити послідовність слідчих дій, особливості їх тактики).

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 18. Методика розслідування вбивств

Семінарське заняття №1: Криміналістична характеристика розслідування вбивств, типові слідчі ситуації першого етапу.

Навчальна мета заняття: Під час заняття, студенти повинні отримати знання, про криміналістичну характеристику вбивства; особливості збирання, аналізу й оцінки інформації на стадії на стадії відкриття кримінального провадження; типові слідчі ситуації, що виникають на початковому і подальшому етапах розслідування, висунування версій; особливості застосування спеціальних знань і науково-технічних засобів.

Кількість годин 2 години. Місце проведення спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Криміналістична характеристика вбивств і тяжких тілесних пошкоджень, що спричинили смерть.
2. Типові слідчі ситуації та версії, відповідні слідчі та інші дії, які проводяться на початковому етапі розслідування при виявленні трупу з ознаками насильницької смерті, або частин трупу.
3. Типові слідчі ситуації та версії, відповідні слідчі та інші дії, які проводяться на початковому етапі розслідування при заяві про зникнення людини при обставинах, що вказують на вбивство.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять.

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / [А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – ISBN 978-966-610-232-7 (Т. 2). http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6442/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%202_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: навчальні матеріали кримінальних проваджень (15 шт. на навчальну групу).

План проведення заняття:

Готуючись до занять, студенти повинні вивчити рекомендовану літературу для відповіді на контрольні питання і письмово виконати в робочих зошитах завдання за наведеною фабулою.

Фабула:

Уранці 29 жовтня в чергову частину органу внутрішніх справ надійшло повідомлення про те, що о 6.45 в вагоні електропоїзду, який знаходився на відстої на станції Ізюм, робітниками станції Халупко М.І., Колосовою Н.П. був знайдений молодий чоловік без свідомості, у крові, з багатьма тілесними ушкодженнями. На потерпілому не було взуття і верхнього одягу. Не було також і документів. Після доставлення до лікарні потерпілий помер, не приходячи до свідомості.

На місце події виїхала слідчо-оперативна група. В результаті огляду місця події (вагону електропоїзду) були виявлено, зафіксовано і вилучено:

- 1) велику кількість плям крові на підлозі і диванах вагону;
- 2) пляшку зі скла зеленого кольору (0,5 л), покриту плямами крові;
- 3) скло і етикетки (2 шт.) від пивних пляшок Ізюмського пивзаводу;
- 4) два недопалки сигарет “Kent” і “Ватра”;
- 5) верхню частину розбитої пляшки з чіткими слідами пальця руки.

Було встановлено, що подія відбулася в вагоні електропоїзду “Харків - Ізюм”, який

відправився 28 січня зі станції “Харків - Левада” о 20.23 і прибув на станцію “Ізюм” о 23.25. Маршрут руху електропоїзду: Харків - Зміїв - Шебелинка - Балаклея - Савинці - Закомельська - Ізюм.

Із пояснень лікаря Котова М.М. витікало, що потерпілий мав пошкодження черепа, які і могли спричинити смерть. Труп було відправлено в морг.

Завдання:

1) проаналізуйте ситуацію і прийміть аргументоване рішення відносно відкриття кримінального провадження;

2) складіть письмовий план початкових слідчих (розшукових) та інших дій.

За даною фабулою проводиться 2 практичних заняття по 2 години кожне у вигляді рольової гри. На першому занятті під керівництвом викладача обговорюються письмові рішення студентів і приймається правильне рішення. Обговорення поєднується з контрольним опитуванням. Після цього викладач видає студентам ввідну інформацію № 2 і завдання для самостійної письмової роботи – продовження складання письмового плану розслідування злочину, яку слід оформити у вигляді контрольної роботи №4 і здати викладачу для перевірки та оцінювання. Зміст другого заняття аналогічний змісту першого заняття.

В результаті практичних занять студенти повинні засвоїти методику розслідування вбивств, отримати навички аналізу слідчих ситуацій, навчитися самостійно приймати відповідні рішення, планувати розслідування.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Практичне заняття № 2: Слідчі дії подальшого етапу розслідування.

Навчальна мета заняття: Під час заняття, студенти повинні отримати знання, про криміналістичну характеристику вбивства; особливості збирання, аналізу й оцінки інформації на стадії відкриття кримінального провадження; типові слідчі ситуації, що виникають на початковому і подальших етапах розслідування, висунення версій; особливості застосування спеціальних знань і науково-технічних засобів.

Кількість годин 2 години. Місце проведення спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Проведення слідчих та інших дій на подальшому етапі розслідування вбивств.
2. Вивчення особи обвинуваченого. Встановлення обставин, що сприяли вбивству, та їх усунення.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять.

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / [А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – ISBN 978-966-610-232-7 (Т. 2). http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6442/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%202_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: навчальні матеріали кримінальних проваджень (15 шт. на навчальну групу).

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II Обговорення виконаного письмового завдання №2 за інформацією наведеної фабули – плану розслідування даного злочину.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 23. Методика розслідування крадіжок

Практичне заняття: Методика розслідування крадіжок.

Навчальна мета заняття: Під час заняття, студенти повинні отримати знання, про криміналістичну характеристику крадіжок; особливості збирання, аналізу й оцінки інформації на стадії відкриття кримінального провадження; типові слідчі ситуації, що виникають на початковому і подальших етапах розслідування, висування версій; особливості застосування спеціальних знань і науково-технічних засобів.

Кількість годин 2 години. Місце проведення спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Криміналістична характеристика крадіжок державного, колективного та індивідуального майна громадян.
2. Перевірка заяви про крадіжки і особливості відкриття кримінального провадження.
3. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування крадіжок і відповідні їм комплекси слідчих дій.
4. Особливості проведення початкових слідчих дій у провадженнях про крадіжки.
5. Вивчення особистості обвинуваченого в скоєнні крадіжки.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять.

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / [А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – ISBN 978-966-610-232-7 (Т. 2). http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6442/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%202_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: навчальні матеріали кримінальних проваджень (15 шт. на навчальну групу).

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Криміналістична характеристика крадіжок дозволяє виділити найбільш типові способи скоєння, типові сліди і місця їхнього розташування, особистість злочинця й обстановку злочину. Для стадії відкриття кримінального провадження характерні три типові слідчі ситуації: 1) злочинець затриманий на місці крадіжки чи безпосередньо після неї; 2) злочинець сховався, але відносно нього є відомості; 3) злочинець невстановлений. Для кожної з відзначених ситуацій розглянути хід розслідування злочину, особливості проведення огляду місця події, допиту потерпілих, затриманого й інші слідчі (розшукові) дії.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 24. Методика розслідування шахрайства

Практичне заняття: Методика розслідування шахрайства.

Навчальна мета заняття: Під час заняття, студенти повинні отримати знання, про криміналістичну характеристику шахрайства; особливості збирання, аналізу й оцінки інформації на стадії відкриття кримінального провадження; типові слідчі ситуації, що виникають на початковому і подальших етапах розслідування, висування версій; особливості застосування спеціальних знань і науково-технічних засобів.

Кількість годин 2 години. Місце проведення спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Криміналістична характеристика шахрайства.
2. Перевірка первісної інформації про шахрайство. Відкриття кримінального провадження.
3. Побудова версій, проведення слідчих та інших дій на початковому етапі розслідування в залежності від типової слідчої ситуації.
4. Тактика проведення окремих слідчих та інших дій на подальшому етапі розслідування шахрайства.
5. Вивчення особистості шахрая. Встановлення обставин, що сприяють шахрайству та їх усунення.
6. Особливості розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК України).

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять.

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / [А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – ISBN 978-966-610-232-7 (Т. 2). http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6442/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%202_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Заяць, Д. Д., Заяць, К.Д. Окремі питання розслідування шахрайств, що вчиняються під оболонкою господарських правовідносин / Дмитро Дмитрович Заяць, Костянтин Дмитрович Заяць // Проблеми теорії та практики кримінального провадження : матеріали кругл. столу (м. Харків, 17 черв. 2021 р.) / [редкол.: В. В. Сокурєнко (голова), Л. В. Могілевський, М. Г. Щербаковський] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків: ХНУВС, 2021. – С. 139-142 : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10753/Okremi%20pytannia%20rozsliduvannia%20Zaiats%20Zaiats_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Заяць, К. Д. Методика розслідування шахрайств: дис. ...д-ра філос.: 081, 08 / Костянтин Дмитрович Заяць; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2020. - 196 с. <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9980/restricted-resource?bitstreamId=d55d1dd8-d1db-4302-a00c-7daeac677614>

Матеріально-технічне забезпечення: навчальні матеріали кримінальних проваджень (15 шт. на навчальну групу).

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Відпрацьовуються вміння аналізу первинного матеріалу про шахрайство, питання взаємодії слідчого з оперативними та іншими працівниками МВС на стадії відкриття кримінального провадження; висувають версії та формулюють обставини, які підлягають доказуванню. Звертається увага на особливості криміналістичних засобів доказування шахрайства.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 25. Методика розслідування злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту

Практичне заняття: Методика розслідування злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту.

Навчальна мета заняття: Під час заняття, студенти повинні отримати знання, про положення приватної методики розслідування злочинів на ж/д, водному і повітряному транспорті. Уявити особливості методики розслідування цього виду злочинів і тактики слідчих дій, а також взаємодії з оперативними працівниками, фахівцями та експертами.

Кількість годин 2 години. Місце проведення спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Криміналістична характеристика транспортних злочинів. Обставини, що підлягають доведенню.
2. Відкриття кримінального провадження і планування розслідування. Наступні етапи розслідування.
3. Методика розслідування незаконного заволодіння авто- мото -транспортних засобів (АМТС) та дорожньо -транспортних пригод.
4. Криміналістична характеристика дорожньо- транспортних пригод та угонів автотранспорту. Характеристика предметів злочинного посягання і суб'єкта злочинної діяльності.
5. Особливості відкриття кримінального провадження і планування розслідування. Початковий і наступний етап розслідування.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять.

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / [А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – ISBN 978-966-610-232-7 (Т. 2). http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6442/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%202_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: навчальні матеріали кримінальних проваджень (15 шт. на навчальну групу).

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Розглядаючи криміналістичну характеристику злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту, необхідно засвоїти основні способи здійснення, типові матеріальні сліди і їхні джерела, особистість злочинців, умови, що сприяють вчиненню злочину та ін.

Особливістю слідчих ситуацій початкового етапу розслідування даного виду злочинів є те, що відкриття кримінального провадження відбувається за матеріалами злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту. Для кожної з зазначених ситуацій притаманий певний комплекс гласних та негласних слідчих (розшукових) дій, який необхідно засвоїти при підготовці до заняття. Розглянути тактичні особливості проведення слідчих дій на подальшому етапі розслідування.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 26. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів

Практичне заняття: Методика розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

Навчальна мета заняття: Під час заняття, студенти повинні отримати знання, про криміналістичну характеристику злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; особливості збирання, аналізу й оцінки

інформації на стадії відкриття кримінального провадження; типові слідчі ситуації, що виникають на початковому і подальшому етапах розслідування, висування версій; особливості використання спеціальних знань і науково-технічних засобів.

Кількість годин 2 год. Місце проведення спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів.
2. Особливості розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів.
3. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень вказаної категорії.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття.

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / [А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – ISBN 978-966-610-232-7 (Т. 2). http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6442/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%202_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: навчальні матеріали кримінальних проваджень (15 шт. на навчальну групу).

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Відповідно до криміналістичної характеристики даного виду злочинів слід з'ясувати перелік наркотичних засобів та психотропних речовин, які є найбільш типовими предметами в Україні, способи їх виготовлення, транспортування і збуту, особистість злочинця, найбільш типові сліди злочину. Для початкового етапу розслідування цих злочинів характерні дві типові слідчі ситуації: 1) злочинець затриманий при транспортуванні, спробі збуту наркотиків; 2) злочинець затриманий, але наркотиків при ньому не виявлено. Для кожної з зазначених слідчих ситуацій характерний перелік гласних та негласних слідчих (розшукових) дій. При підготовці до заняття необхідно засвоїти особливості тактики таких слідчих дій як затримання підозрюваного, допит затриманого, проведення судових експертиз та ін.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

Тема № 27. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж

Практичне заняття: Методика розслідування злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж

Навчальна мета заняття: Під час заняття, студенти повинні отримати знання, про криміналістичну характеристику злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж; особливості збирання, аналізу й оцінки інформації на стадії відкриття кримінального провадження; типові слідчі ситуації, що виникають на початковому і подальших етапах розслідування, висування версій; особливості застосування спеціальних знань і науково-технічних засобів.

Кількість годин 2 години. Місце проведення спеціалізована навчальна аудиторія.

Навчальні питання:

1. Криміналістична характеристика розслідування злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж.
2. Специфіка розслідування порушення правил техніки безпеки та пожежної безпеки.

3. Тактичні особливості початкового етапу розслідування
4. Особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень вказаної категорії.

Література, методичне та матеріально-технічне забезпечення занять.

Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / [А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – ISBN 978-966-610-232-7 (Т. 2). http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6442/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%202_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Матеріально-технічне забезпечення: навчальні матеріали кримінальних проваджень (15 шт. на навчальну групу).

План проведення заняття:

I. Вступ до заняття полягає в перевірці присутності студентів, оголошенні теми, мети та проведенні контрольного опитування за наведеними вище питаннями.

II. Виходячи з криміналістичної характеристики цього виду злочинів необхідно вивчити типові способи вимагання, обстановку вчинення злочинів, особистості злочинця і потерпілого, слідову картину злочину. Слід з'ясувати, які слідчі ситуації є найбільш типовими на початкового етапу розслідування злочинів, пов'язаних з виникненням пожеж. Кожна ситуація відрізняється особливостями кримінального провадження і послідовністю проведених гласних та негласних слідчих (розшукових) дій, які треба вивчити при підготовці до заняття. Розглянути особливості тактики допиту потерпілого, його впізнання й інших слідчих (розшукових) дій.

III. Порядок проведення заключної частини заняття полягає у підведенні викладачем підсумків, оголошенні завдання для самостійної роботи.

4. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Нормативні акти:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція Ради Європи від 4 листопада 1950 р. (в ред. від 1 червня 2010 р.) (Зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом № 11 від 11 трав. 1994 р., Протоколом № 14 від 13 трав. 2004 р.): URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580- VIII: URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
4. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» // Відомості Верховної Ради України, 1992, N 22, ст.303 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/ed20130811#Text>
5. Закон України «Про судову експертизу» // Відомості Верховної Ради України, 1994, N 28, ст.232 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>
6. Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» // Відомості Верховної Ради України, 1995, N 10, ст.60 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст.131 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р.// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

9. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів // Постанова Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 р. №770 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF#Text>

Основна

1. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – 384 с. – ISBN 978-966-610-231-0 (Т. 1). http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6440/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%201_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

2. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / [А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – ISBN 978-966-610-232-7 (Т. 2). http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6442/Kryminalistyka_Pidruchnyk_Tom%202_Kharkiv_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

3. Криміналістика [текст] : підручник. / В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Іщенко, О. О. Алексєєв та ін. – К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 544 с. <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/1700/1/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0.pdf>

4. Криміналістика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, Ю. А. Чаплинська]. – 2-е вид, перероб. і доп. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. – 480 с. <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/1191/1/%D0%9B%D0%95%D0%9A%D0%A6%D0%86%D0%87%D0%B7%20%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8%202016%2B.pdf>

Допоміжна

Криміналістична техніка

1. Андрєєв, Д. Зброя: криміналістичний та кримінально-правовий аспект / Денис Андрєєв // Jurnalul juridic national: teorie și practică = Национальный юридический журнал: теория и практика. – Кишинев, 2017. – № 5 (27). – С. 135–138 : <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3215>

2. Гусєва, В. О. Проблеми ідентифікації особи за ознаками зовнішності під час розслідування кримінальних правопорушень / В. О. Гусєва // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – 2021. – Вип. 2 (24). – С. 109-122: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/12094/Problemyidentyfikatsii_Husieva_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y

3. Безсонна, Т. Ф. Щодо деяких проблемних питань, які виникають під час призначення технічної експертизи документів / Т. Ф. Безсонна, Л. С. Зубцова // Актуальні питання судової експертизи і криміналістики : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф.-полілогу (м. Харків, 15-16 квіт. 2021 р.) / М-во юстиції України, Нац. наук. центр «Ін-т суд. експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса». – Харків: Право, 2021. – С. 101-102 : http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10567/Shchodo%20deiakykh%20problemykh%20pytan%20Bezsonna_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y

4. Корнієнко, В. В. Криміналістичне дослідження джерел звуку та їх носіїв / Василь Володимирович Корнієнко // Актуальні проблеми кримінального процесу та криміналістики : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 29 жовт. 2021 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ., Ташкент. держ. юрид. ун-т. – Харків : ХНУВС, 2021. – С. 187-189. http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11102/Kryminalistychne%20doslidzhenia_Korniienko_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y

5. Лозова, С. М. Деякі проблемні питання використання автоматизованої дактилоскопічної інформаційної системи / Світлана Миколаївна Лозова, Ольга Сергіївна Шмулій // Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи: тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 26 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2020. – С. 217-219: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11907/Deiaki%20problemni%20pytannia%20Lozova%20Shmulii%202020.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

6. Приходько, В. О. Криміналістичні обліки Експертної служби МВС України: історичний аспект / Приходько В. О. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право. – 2016. – Вип. 41, т. 4. – С. 101-105 : <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6268/Kryminalistychni%20obliky%20istorychnyi%20aspekt%20V%20Prykhodko%20V%202016.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

7. Чернець, М. Г. Проблеми ідентифікації транспортного засобу за слідами шин на ґрунті / Микола Глібович Чернець // Право і безпека. - 2021. - № 2 (81). - С. 111-115 : <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10903/Problemy%20%20identyfikatsii%20Chernets%202021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

8. Щербаковский, М. Г. Криминалистическое исследование металлов, сплавов и изделий из них: науч.-практ. пособ. для экспертов / М. Г. Щербаковский, [науч. ред. А. М. Пчелинцев; Ун-т внутр. дел]. – Харьков: Основа, 1996. – 116 с. : <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11279/Krymynalystycheskoe%20yssledovanye%20metallov%20Shcherbakovskyi%20M%201996.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

1. 4.

Криміналістична тактика

1. Безсонна, Т. Ф. Окремі проблеми слідчого експерименту / Безсонна Тетяна Федорівна, Тельна Аліна Юріївна // Професійна підготовка поліцейських в Україні: методологія, теорія, практика: Матеріали III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Херсон, 29 трав. 2020 р.) / Херсон. фак. Одес. держ. ун-ту внутр. справ. - Херсон, 2020. - С. 10-12 : <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/9246/Okremi%20problemy%20slidchoho%20eksperymentu%20Bezsonna%20T%20Telna%20A%202020.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

2. Заяць, Д. Д. Ситуація слідчої дії: поняття та види / Д. Д. Заяць // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. - 2007. - Вип. 37. - С. 47-53 : <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/7860/Sytuatsiia%20slidchoi%20dii%20Zaiats%202007.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

3. Степанюк, Р. Л. Тактичні завдання розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України / Р. Л. Степанюк // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 1 (56). – С. 141-146 : <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6453/Taktychni%20zadannia%20rozsliduvannia%20zlochyniv%20c%20vchynenykh%20u%20biudzhetnii%20sferi%20Ukrainy%20Stepaniuk%20R%20L%202012.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

4. Хань, О. О. Теоретичні основи планування та програмування провадження слідчих (розшукових) дій : монографія / О. О. Хань ; за заг. ред. В. А. Журавля. — Одеса : Видав. дім «Гельветика», 2021. — 198 с. <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10699/Teoretychni%20osnovy%20monografiia%20Khan%20O%20O%202021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

5. Шеленіна, К. Г. Особливості тактики допиту при вбивствах, учинених засудженими в місцях позбавлення волі / Карина Григорівна Шеленіна // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених : тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки (м. Харків, 14 трав. 2021 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : ХНУВС, 2021. – С. 171-173 : <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10532/Osoblyvosti%20taktyky%20Shelenina%20K%20G%202021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Криміналістична методика

1. Особливості розслідування незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (в т.ч. із використанням телекомунікаційних технологій): наук.-метод. рек. / [розроб. : Цуцкірідзе М. С., Гайду С. В., Кікінчук В. В. та ін.]; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Каф. криміналістики, суд. експертології та домед. підготовки ф-ту № 1, Нац. поліція України, Голов. слід. упр. - Харків, 2021. - 120 с.
<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/12213/Osoblyvosti%20rozsliduvannia%20nezakonnoho%20narkotychnykh%20zasobiv%202021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Гусєва, В. О. Особливості розслідування вбивств, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї / Гусєва В. О. // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. - 2021. - № 3 (120). - С. 16-27
<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/12117/Osoblyvosti%20rozsliduvannia%20vbyvstv%20Husieva%202021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Заяць, Д. Д., Заяць, К.Д. Окремі питання розслідування шахрайств, що вчиняються під оболонкою господарських правовідносин / Дмитро Дмитрович Заяць, Костянтин Дмитрович Заяць // Проблеми теорії та практики кримінального провадження : матеріали кругл. столу (м. Харків, 17 черв. 2021 р.) / [редкол.: В. В. Сокурєнко (голова), Л. В. Могілевський, М. Г. Щербаковський] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків: ХНУВС, 2021. – С. 139-142 :
<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10753/Okremi%20pytannia%20rozsliduvannia%20Zaiats%20Zaiats%202021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. Заяць, К. Д. Методика розслідування шахрайств: дис. ...д-ра філос.: 081, 08 / Костянтин Дмитрович Заяць; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2020. - 196 с.
<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/9980/restricted-resource?bitstreamId=d55d1dd8-d1db-4302-a00c-7daeac677614>
5. Сокурєнко, В. В. Актуальні питання досудового розслідування і тенденції розвитку криміналістичної методики / Валерій Васильович Сокурєнко // Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 21 листоп. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – С. 10-12 :
<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3522/Aktualni%20pytannia%20dosudovoho%20rozsliduvannia%20ta%20tendentsii%20rozvytku%20kryminalistychnoi%20metodyky%20Sokurenko%202018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
6. Степанюк, Р. Л. Структура окремих криміналістичних методик розслідування злочинів / Р. Л. Степанюк // Право і безпека. - 2011. - № 4 (41). - С. 143-147 :
<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5925/Struktura%20okremykh%20kryminalistychnykh%20metodyk%20rozsliduvannia%20zlochyniv%20Stepaniuk%20RL%202011.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
7. Щербаковський, М. Г. Розслідування незаконного обігу зброї: монографія / М. Г. Щербаковський, Д. В. Андрєєв. – Харків, 2021. – 192 с.
<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10934/Rozsliduvannia%20nezakonnoho%20obihu%20zbroi%20monohrafiia%20Shcherbakovskyi%20Andriev%202021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Інформаційні ресурси

1. Вісник прокуратури: <http://www.gpu.gov.ua/control/uk/publish/article/infoartid/>
2. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua/>
3. Офіційний портал Національної бібліотеки України ім. В.Г. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Національної поліції України. URL: <https://www.npu.gov.ua/>